

SCHEIBER SÁNDOR

MIKSZÁTH-LEVELEK

Utoljára ebben az Actában tettünk közzé Mikszáth-leveleket.¹

Azóta Lengyel András a szegedi egyetemi könyvtár kéziratárában felfedezett egy Mikszáth-levelet Cserzy Mihály szegi íróhoz 1900. szeptember 12-ről és közölte a Délmagyarországban.²

Ezúttal publikálni kívánunk néhány olyan levelet, amely időközben jutott birtokunkba, vagy tudomásunkra.

I. Levél Beöthy Zsolthoz

A boríték nélküli levél címzettjének azonosítását az tette lehetővé, hogy említve van ajánlója a Kisfaludy Társaságba s ez Beöthy Zsolt volt.³

A levél egy nyomtatott felszólító ív üres oldalára van írva. A nyomtatvány aláírói Borostyáni Nándor és Mikszáth Kálmán, akik bejelentik, hogy 1882. december 1-től átveszik a *Magyarország és a Nagyvilág* szerkesztését. Ide kér Mikszáth cikket Beöthy Zsolttól is.

Szövege a következő:

Tisztelt uram!

Önnek, aki nekem először megcsinálta a rajzformát, azután bevitt a Kisfaludy Társaságba, nem szabad engem elhagynia most harmadszor, mikor a szerkesztői pályába belekóstolok.

Tudom, hogy sok a dolga, s hogy nagyon kevés kedve lehet újságba való apróbb dolgokat írni, de egyszer, legalább egyszer talán mégis megtehetné.

Még pedig az *úttörő* (első) számba szeretném én azt nagyon. Örökkön örökké

igaz tisztelője
Mikszáth Kálmán

Nov. 20. 882.

A fiatal ember tárcái beváltak: itt fogtuk őket.

A pseudo-kritika megleckéztetését nagy keserűséggel olvastam. Hanem azért

¹ Mikszáth Kálmán levelezéséből. Acta. XIV. 1976. 185—219 (Zsoldos Jenővel és Katona Ferencsel).

² Mikszáth Kálmán kiadatlan levele. Délmagyarország. LXV. 1975. 252. szám. Visi Imre egy levelét Mikszáth-hoz 1889. dec. 20 (?)-ről Rejtő István és Suhay Pál publikálta. Krk. LXXVIII. Bp., 1984. 43.

³ A Kisfaludy Társaság Évlapjai. Új folyam. XVII. 1881/82. Bp., 1882. 57.

most is azt mondom, kár volt olyan nagy pártfogásba venni azt a „komoly” kritikát. A „mienk” legalább érzelmeket fejez ki; az nagyon sokszor semmit.

A levél e sorok írójának birtokában van.

II. *Levél egy Ifjúsági Egylet alelnökéhez*

Mélyen tisztelt alelnök úr,

Ember tervez, isten végez. Betegen fekszem, lázzal vegyes sárgaságban és semmi reményem nincs, hogy ígéretemet betarthassam, mert mihelyt egy picit enyhül az idő, Karlsbadba kell elutaznom hosszabb kúrára.

Bocsássa meg, tisztelt alelnök úr, hogy akaratlanul okozója vagyok a megtervezett program megzavarásának, s írja be nevemet jövőre az „ifjúsági egylet” adósai közzé.

Bpest. 1890. febr. 21.

Őszinte tisztelője
Mikszáth Kálmán

Mikrofilm az OSzK.-ban, ahol 1969-ben szerezték be. Eredetije lappang. A katalógusban úgy szerepel, hogy Beöthy Zsolthoz írott levél.

III. *Levél Türr Istvánhoz*

Türr István (1825—1908) tábornok volt a szabadságharc idején. Az emigrációban folytatta katonai pályafutását. A kiegyezés után hazatért és részt vett a kor politikai és gazdasági életében.

Szomory Dezső A párizsi regényben leírja,⁴ hogy párizsi útjára kapott ajánló levelet Mikszáth Kálmántól Türr Istvánhoz. A regény további részében vázolja,⁵ hogy milyen szorongással ment el Türr Istvánhoz, a „világtörténelemhez”.

A levél szövege így hangzik:

Méltóságos uram!

Szomory Dezső urat, lapunk levelezőjét,⁶ van szerencsém Méltóságodnak kegyes gratiájába ajánlani,

őszinte tisztelője és
szolgája
Mikszáth Kálmán

Budapest, Sept. 29. 890.

A levél eredetije lappang. Facsimiléje közlésre került a Pesti Naplóban (1927. máj. 15.). Erre a közleményre Lengyel András (Szeged) hívta fel figyelmemet.

IV. *Névjegy Névtelenhez*

A névjegy azon oldalán, ahol az író neve látható, a következő szöveg olvasható: Tisztelettel ajánlom Simsi Lázár italmérési ügyét.

Ceruzával alatta: 78249/901.

⁴ A párizsi regény. Bp., 1929. 5.

⁵ Uo. 13—19.

⁶ A Pesti Hírlapról van szó.

1977-ig Szirtesi Ferenc őrizte, aki korábban a Pénzügyminisztériumban portás volt, majd őr az Öntödei Múzeumban. Később átadta Dévay Zoltánnak, Dévay pedig Szombathy Viktornak. Neki köszönöm a fotókópiát.

V. Levél Névtelenhez.

Ebben a levélben Mikszáth egyik birtokszerzési tervéről van szó, de a tartalom és a nevek nem elegendőek a címzett azonosításához. Szövege a következő:

Kedves Barátom!

Igen köszönöm szíves közreműködésedet a surányi dologban. Sajnálom, hogy nem sikerült, de egy a vasúttól távol levő ponton, tehát elunás esetén el nem adható objectumért elég 25 ezer koronát kicsapni. Azért is nem néztem meg, mert attól félttem, hogy megadom a többit is, ha látom.

Légy kegyes, kérlek alásan, Nyirinek hozzám intézett levelét, illetve annak tartalmát Jakubovics t. barátunkkal közölni s azt ezek után megsemmisíteni.

A viszontlátásig, melynek előre örülünk mindnyájan, maradtam

tisztelő hived
Mikszáth Kálmán

Bpest. April 25. 1904.

A levél eredetije a jelen sorok írójának tulajdonában van.

VI. Levél az *Érdekes Regénytár szerkesztőségéhez*

A levélből kiderül, hogy milyen erős kritikával kezelte Mikszáth a korábbi írásait.

A levél szövege így hangzik:

Az *Érdekes Regénytár* tisztelt Szerkesztőségének
Helyben

Köszönöm a küldött könyvmaradékokat, már azóta megkaptam őket más úton, mindamellett igen köszönöm mint a figyelem egy kedves megnyilatkozását.

Ami az elősorolt beszélyek közlését illeti, nem óhajtom, hogy azokat kikeressék és közöljék, melyeket említettek, *sőt ellenezném*; elhibázott dolgok azok, a melyeknek jó eltemetve lenni.

Ha azonban valamit kikeresni és közölni óhajtanak, akkor két irányban útba igazíthatom.

a) A nyolczvanas években a „Magyarország és Nagyvilág” szerkesztését vettük át Borostyáni Nándorral Molnár Antaltól, ez általunk szerkesztett lap *első számában* jelent meg tőlem egy novella,⁷ ennek közlését megengedem, sőt ajánlom.

b) A kilenczvenes évek végén a Neményi Ambrus által szerkesztett Pesti Napló valamelyik karácsonyi számában (körülbelül csak két vagy három számot kell megnevezni, mert Neményi nem sokat regnált) szinte egy munkálatom van, melyet érdekesnek, vonzónak tartom (!) s melynek közlését díjtalanul megengedem.

A többieket ne bántsák, nyugodjanak békében mint fiatalkori vétkek —

tisztelő hivük
Mikszáth Kálmán

Nov. 29. 1904.

⁷ A száldobosi Papp familia. Krk. XXXIV. Bp., 1965. 149—163.

Xeroxa a Petőfi Irodalmi Múzeumban. Leltári jelzete: V. 4128/a/20. Az eredetije felbukkant az AKV 1976. novemberi aukcióján. Lásd: Antikvár könyvek katalógusa. X. Bp., 1976. 186. További sorsáról nem tudunk. Terjedelme két levélnyi.

VII. *Baksay István levele Mikszáth Kálmánhoz*

Ez a levél válasz a Mikszáthéra, amelyet Zsoldos Jenővel együtt tettünk közzé 1969-ben.⁸

Mikszáth részvétét fejezi ki Rimaszombatban volt tanára feleségének elhunytá alkalmából.

Baksay elfelejtette aláírni a levelet.

Szövege a következő:

Rimaszombat, 1907. febr. 15.

Kedves Uramöcsém!

A nászra hirtelen következett gyász. A gyémántlakodalom után áldott jó feleségem halálával ért csapás testben, lélekben teljesen megtörték s engemet, ki az alatt a 60 év alatt oly boldog meglelégedéssel, oly derült kedéllyel ragaszkodtam az élethez, ma már egy új sír vonz magához feltartóztathatatlanul.

Baráti meleg részvétét, s volt tanítványaim szeretetéről is mint egy biztosító sorait nagyon-nagyon köszönöm, annak a kis lapnak minden sora, minden szava valódi büszkeségem s ereklyeként fogom azt megőrizni.

Hiszen azok a szép csillagok sem mutatkoznak az égen, míg a nap ragyog feletünk, de feltűnnek egymás után kedvesen, ha az idő homályosodik, hogy enyhítsék az éj nagy setétségét, nekem is az én nagy keserűségemben van alkalmam tapasztalni, hogy azok közül, kikkel jó sorsom egyszer másszor összehozott, mily sokan vannak, kik barátságokkal megtisztelnak s kik szeretettel viseltetnek irántam, ezen szeretetükkel, ha nem gyógyítják is be a lelkemen ejtett mély sebet, de nagy mértékben enyhítik annak égető fájdalmát. Meleg részvétét még egyszer szívesen s hálásan köszönve, baráti szeretetét továbbra is kérve vagyok

tisztelő bátyja s barátja

Eredetije a Petőfi Irodalmi Múzeumban. Jelzete: V. 1171. Két levélnyi, gyászkeretes papíron.

VIII. *Levél gróf Apponyi Alberthez*

Apponyi Albert 1906—1910-ig volt vallás- és közoktatásügyi miniszter. Ebből az időszakból származik ez a levél. A levélben benne van A gyanú⁹ és a Ne félj Mátyás¹⁰ c. Mikszáth-írások kézírata. Érthetetlen, hogy ez a nagyműveltségű kultúrpolitikus nem továbbította ez írásokat rendeltetésük helyére.

A levél szövege így hangzik:

⁸ Scheiber Sándor—Zsoldos Jenő: Kiadatlan Mikszáth-levelek az Országos Széchenyi Könyvtárban. Bp., 1969. 56.

⁹ Megjelenik a Krk. XXXVIII. kötetében.

¹⁰ Erről a novelláról van szó a levélben. Megjelenik a Krk. egyik következő kötetében.

Kegyelmes Uram!

Múltkori ott létem alkalmával, midőn szíves voltál engem fogadni, szó esett az ide mellékelt kis novelláról, melyet a nyáron át (mikor ráérsz elolvasni) azzal a célzattal ígértem megküldeni, hogy amennyiben alkalmasnak méltóztatnál találni, tekintettel úgy a vallásos valamint főképp a madár védelmi voltára, tanügyi célokra fölhasználhasd. A madár védelem finom és nemes vágya engem is áttud melegíteni.

A küldött beszélyke, leszámítva az elején előforduló némi paedagogiai ellenes sorokat, melyeket ki lehet hagyni vagy átmódosítani, alkalmas lenne az iskolai olvasó könyvekbe, a mely célra én természetesen díjtalanul átengedem.

Ezt a gondolatot a Te lipótvárosi tósztod (az opera természetéről szólót) sugalta, melynél szebb a világirodalomban is alig fordul elő s melynek szintén az olvasó könyvekbe volna a helye mint örök mintának.

Az én dolgomnak nincs olyan aestetikai becse, jobb novellám ennél sok van, de a madárvédelem sehol nincs tudtommal az irodalomban olyan szerencsés módon pertraktálva, hogy *nem látszik* tanítani, hanem *észrevétlenül* lopja be a kíméleti érzést — s ez az észrevétlenség kell a magyarnak.

Vidám pihenő órákat kíván s alkalmatlankodásáért szíves elnézést kér

mélyen tisztelő szolgáló
Mikszáth Kálmán

Nógrád—Horpács. aug. 17. 1908.

Lelőhelye a Petőfi Irodalmi Múzeum. Jelzete: V. 3524J103.

IX. Levelezőlap Concha Győzőhöz

A képes levelezőlap hátán Horpács, két lovas képpel. Az első alatt: Isten hozta Concha bácsi!

A levelezőlap Concha Győzőnek szól, aki Kolozsvárott majd Budapesten volt egyetemi tanár. Jogász, politikai író és irodalomtörténész.

Szövege a következő:

Úgy kombinálok, hogy érdekes utadról (melyről való kedves értesítéseidet köszönettel vettük) körülbelül most érsz haza — minélfogva stylszerű lesz, ha az anziksz kártya — vagyis Bercki¹¹ lóhátán — elédbe vág, hogy a honi talajon elsőnek köszöntsön nevünkben

tisztelő barátod
Mikszáth Kálmán

Horpács 908. Sep. 9.

Címzése:

Méltóságos
Dr. Concha Győző Úrnak
Budapest
Múzeum utca 19.

Eredetije felbukkant az AKV novemberi aukcióján. Jelenlegi leelőhelye ismeretlen. Az évet a postabélyegzőről vettük.

¹¹ Mikszáth Albert az író harmadik fia. Krk. LXXVIII. Bp., 1984. 170.

X. Levél Névtelenhez

A tartalom nem ad semmi támpontot a címzett megállapítására. Szövege a következő:

Igen tisztelt Barátom!

Legyen oly kegyes, a Benyovszky ünnepélyre nekem két meghívót küldeni — ha lehet.

Az az nem nekem, hanem a Benyovszky gróf két rokonának, Schikedanz Ludmilla és Ruman Laura úrhölgyek nevére.

A feleségem, Mauks Ilona, is a rokonsághoz tartozik, de ő nem akar elmenni, — tehát meghívót sem kíván, de ez a két nagynénje készülődik.

Kérésemet megújítva maradtam

Budapest, 19. Nov. 1908.

igaz hive
Mikszáth Kálmán
(Reviczky tér 1)

Benyovszky Móric (1741—1786) kalandszerető tábornok volt, aki végül Madagaszkár királya lett. Emlékiratait angolul írta meg (*Memoirs and travels*. London, 1790.). Magyarra Jókai Mór fordította. Emlékére ez idő tájt ünnepélyt rendeztek.

Az egylapos levél a jelen sorok írójának birtokában van.

XI. Levél Körösy Györgyhez

A dési Állami Főgimnázium 1910. május 3-án tudatta a jubiláló íróval, hogy az Önképzőkör ünnepelni fogja és pályadíjat tűz ki. Ennek kamatait a magyar nyelvben és irodalomban legszebb haladást tett ifjúnak adják ki évente a záróünnepélyen.

Mikszáth befejezetlen válaszának conceptusát a kritikai kiadás az MTA kéziratárában található kézirat alapján tette közzé.¹²

A miskolci Herman Ottó Múzeumban megtaláltam a válaszlevél végleges, bár befejezetlen, így el nem küldött szövegét.

Így hangzik:

Igen tisztelt Igazgató úr!

Kellemes hírt méltóztattak¹³ velem közölni, hogy a dési főgimnázium megüli negyven éves jubileumi ünnepemet s egy írói ösztöndíjat is létesít. Ezt szebben kigondolni nem is lehetett volna.

Hogy beleegezem-e? No csak az kellene, hogy én annak ellentmondjak. Boldog vagyok, ha a jó Erdélyből ér kitüntetés s ilyenkor szinte nem bánom (amiért egyébként megrovással szoktam magunkat illetni), hogy a local patriotizmus ereje még mindig két részre osztva tartja a két, papiroson összeforrt országot. Abban az illúsióban lehetek így, amint hol Erdélyből, hol Magyarországból köszöntenek, mintha két édes anyám volna s két annyi szeretet suhogna körültem s hol a szegényebbek hozám való vonzalma érzékenyitene el jobban, hol a hatalmasabbaknak a becézgetése.

[1910 Május 25.]

¹² Krk. XXVI. Bp., 1961. 118—119. No. 453.

¹³ A levelet Körösy György igazgató és Lukinich Imre, az Önképző kör vezető tanára, később a budapesti egyetemen a történelem egyik professzora, írta alá.

Mikszáth Kálmánné írásával záradékul a következő olvasható:
Ezt a félben hagyott levelet írta Istenben boldogult Uram közvetlen halála előtt.
1910. Május 25-én.

Tisztelettel át adom Dés város Polgármesterének.

özv. Mikszáth Kálmánné

Jelzete: HOM. HTD. 53.4400. 1. Fotokópiáját Szabadfalvi József megyei mű-
zeumigazgató úrnak köszönöm.

Dátum nélküliek

XII. Névjegy Hegedüs Sándornéhoz

A címzett Hegedüs Sándor író felesége.

A kurzív típusú névjegy hátlapján ez a szöveg olvasható:
tiszteletteljes köszönettel.

Lelőhelye a Petőfi Irodalmi Múzeum. Jelzete: V. 2566.

XIII. Névjegy Révai Mór Jánoshoz

Révai Mór János Mikszáth kiadója volt. A névjegy neki szól. Az álló szedésű
névjegykártyán ez a szöveg áll:

A szíves jókívánságokat hálásan köszöni.

Lelelőhelye az OSzK. Kézirattára. 1972-ben szerezték be.

XIV. Névjegy Kovács Gyulához

A kurzív típusú névjegy hátlapján ez olvasható:

Méltóságod jóakarátába tisztelettel vagyok bátor ajánlani Bobok Avramné
kérését,

tisztelő szolgálja

Mikszáth Kálmán

Méltóságos Kovács Gyula min. tanácsos

Úrnak.

Egy Bobok nevű barátja volt Mikszáthnak Balassagyarmaton. Tőle hallotta
Mauks Ilona először az író nevét.¹⁴ Lehet, hogy a kérelmező valamelyik rokona.
A szlovák név különben magyarul annyit jelent: borostyán, babér, kecskebogó.

Eredetije Szombathy Viktor tulajdonában van. Szívességének köszönöm fotó-
kópiáját. Úgyancsak ő mondotta, hogy Bobokné trafik-engedélyért folyamodott.

¹⁴ Mikszáth Kálmánné visszaemlékezései. Bp., 1922. 33—34.